

Knut Lundby

En åpen kirke kommuniserer

- hvordan og med hvem?

MOMENTER OG SPØRSMÅL:

1. En åpen kirke utfordrer unge

Hva er kirken interessert i å lære av unge mennesker?

2. En åpen kirke taler tegnspråk

Hvordan blir ordene om "en åpen og inkluderende kirke" troverdige?

3. En åpen kirke tegner tilhørighet

Hvorfor er mange redd for å miste tilhørighet i kirken ved et løsere forhold til staten?

4. En åpen kirke motiverer til medvirkning

Hvorfor blir mennesker oversett i kirken?

5. En åpen kirke kan kunsten å være kirke

Hvordan kan kirken la seg utfordre av nye kunst- og kulturuttrykk?

6. En åpen kirke møter mediekulturen

Hvordan kan kirken bli en kritisk medspiller i mediene?

7. En åpen kirke tar telefonen

Hvordan kan kirken bli mer tilgjengelig som offentlig kontor?

8. En åpen kirke er på nett

Hva må nedprioriteres for at kirken kan være på nettet?

En åpen kirke kommuniserer

Knut Lundby

Sverre er sju år. Jeg kjenner far til Sverre. En dag fortalte han sønnen sin at det ikke fantes datamaskiner da han vokste opp. Sverre så på ham og spurte; ”Ja, men hvordan kom dere på internett da?”

Hva har denne lille episoden med temaet ’en åpen kirke’ å gjøre? En hel del. Fordi vi er i en tid med glidende overganger mellom det livet som leves på nettet og det livet som leves på gamlemåten. Dette kommer jeg tilbake til.

En åpen kirke kommuniserer. Den er i samklang med resten av visjonen for Den norske kirke:

- en bekjennende kirke kommuniserer ved å dele sin bekjennelse,
- en tjenende kirke kommuniserer med sine handlinger, og
- kommunikasjon er selve nerven i en misjonerende kirke.

Uansett hvilken av de fire sidene ved kirkens visjon vi lar blinke fram, er det *folkekirken* vi snakker om. Folkekirken er til stede i folks liv. Med folkekirkens brede forankring i befolkningen, kan ikke kravene til bekjennelse, misjon og tjeneste strammes, så åpenheten bare blir et munnehell.

Jeg leste hørings svarene om stat og kirke fra menighetsråd og kirkelige fellesråd. De vil ”alle” ha en landsdekkende og åpen folkekirke. Hvorfor er det da slik at ikke alle medlemmer opplever kirken som åpen, slik Karin Sveen nettopp har gitt noen glimt av? Jeg har noen spørsmål om dette til diskusjon.

’Åpenhet’ er en av kjerneverdiene i kommunikasjonsplattformen for kirken, som vi skal arbeide med i dette møtet. Hva innebærer det at en åpen kirke kommuniserer? Jeg gir dere noen momenter:

1. En åpen kirke utfordrer unge

En åpen kirke lar seg utfordre av unge mennesker. Unge medlemmer må forme kirken med sin musikk, sin estetikk og sin samtidsforståelse, sin leting etter nærvær og håp.

I min menighet, som er Haslum i Bærum, lager unge ’digitale trosfortellinger’. Dette er en av mange nye metoder som prøves i trosopplæringen. Digitale trosfortellinger er ikke vitnesbyrd. De handler i stor grad om unge menneskers tro på seg selv, slik trosopplæringsreformen framholder evne til livsmestring. Tro i forhold til kirkens tradisjon uttrykkes indirekte, ved å fortelle om relasjoner og om tilhørighet.

Hvis kirken som institusjon tar seg tid til å lytte til unge stemmer og deres fortellinger, kan kirken lære mye. Hvem som lærer av hvem i trosopplæringen kan bli snudd på hodet. Jeg vil vise dere André Kildal Bakkes fortelling om Livet i Haslum menighet: [*Vise filmen*]

Spørsmål: Hva er kirken interessert i å lære av unge mennesker?

2. En åpen kirke taler tegnspråk

'Kommunikasjon' kommer av 'communis', som er latin for 'felles'. Vi har det i ord som kommune og kommunion. For kristne hører nattverden til den dypeste form for kommunikasjon.

Verbet 'communicare', har to sider. Å kommunisere er både 'å dele' og 'å meddele'.

Den som vil meddele, har noe å si. For en kirke som forkynner, er dette sentralt. Men våre forsøk på å kommunisere, mislykkes ofte. Det kan være fordi vi ikke ser hva som kreves av felles forutsetninger for å nå fram. Fjorårets kirkemøte så at misjonerende menigheter må "være medvandrere gjennom dialog, deling og nærvær".

For å kommunisere er det nødvendig å dele språk. Den norske kirke må være flerspråklig. Ved siden av bokmål og nynorsk, benytter kirken både samisk og tegnspråk.

Et samisk innslag i gudstjenester også utenom samiske områder, ville minne om at Den norske kirke virker i en stat på territoriet til to folk.

Tegnspråk beriker kommunikasjonen. Under fellessang på kirkemøtet i Bodø for et par år siden, mistet jeg helt munn og mæle av å se hvor vakkert tegnspråktolken framstilte salmen.

I Oslo bispedømmeråd har vi nå fått en representant for Døvekirken, Nora Mosand. Vi kan dele og meddele oss fordi vi har dyktige tolker. I siste møte var det døve Nora som fanget opp en forsnakkelse fra stiftsdirektøren. Da falt dagens replikk fra en av de andre: "Det er fint vi har en som hører godt etter!"

Kirken må arbeide med sin kommunikasjon, – og med sin *forståelse* av kommunikasjon. Idealet om god kommunikasjon har gjerne vært knyttet til forestillinger om den fullkomne dialog eller til uhindret overføring av budskap. Det fungerer ikke, det pleier å bryte sammen. Men, sier kommunikasjonsforskeren John Durham Peters, evangelienes liknelse om såmannen viser oss et annet ideal: spre ut! Så ut, – og se hvor det gror.

Spørsmål: *Hvordan blir ordene om "en åpen og inkluderende kirke" troverdige?*

3. En åpen kirke tegner tilhørighet

Det gjelder å sette ord på troen og navn på håpet. Det gjelder forholdet til den treenige Gud. En åpen kirke oppmuntrer sine medlemmer til å si "jeg er kristen". "Kulturkristen" eller såkalt "personlig kristen" - vi er alle døpt. Da ble tilhørigheten i Kristus tegnet over hver enkelt:

Enten det er et lite barn som bæres fram til døpefonten, eller ungdom som kommer på egne ben før konfirmasjonen, så lyder det i dåpen: "... for at du skal *tilhøre* den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus og tro på ham." Denne grunnleggende tilhørigheten blir *gitt*, den blir tegnet med korsets tegn.

I vinter brakte A-magasinet en meningsmåling om tro. Bare 29 prosent av nordmenn over 18 år tror på "en gud eller guddom", meldte Aftenpostens bilag. Representanten for Human-Etisk Forbund gikk ut og sa: Nå må snart politikerne forstå "at kristne er en minoritet" her i landet!

Kontrasten mellom disse 29 prosent og de 85 prosent som er medlemmer i Den norske kirke, er stor, særlig når vi tar høyde for at mange av dem som sier de tror på Gud, er medlemmer i

andre kristne trossamfunn eller bekjenner seg til andre religioner. Jeg tar tallet på 29 prosent med en klype salt. Men vi vet at nordmenn har vondt for å snakke høyt om sin tro. De fleste har vanskelig for å formulere meninger om det religiøse, slik det virker som Human-Etisk Forbund synes de bør være i stand til for å stå som medlemmer i kirken.

Nordmenn uttrykker i stedet tro gjennom tilhørighet. Det gjelder voksne like mye som unge. Folk tilkjenner sin tro med beina – eller med bilen – når de går eller kjører til kirke for dåp eller konfirmasjon, vigsel eller begravelse, kirkekonsert eller julegudstjeneste. Tilhørigheten til kirken har mange tause uttrykk. Den kan knytte seg til kirkebygget eller til ”barnetroen” eller finne andre forankringer i relasjoner og erfaringer.

Spørsmål: Hvorfor er mange redd for å miste tilhørighet i kirken ved et løsere forhold til staten?

Vi må innse at store grupper strever med sin tilhørighet til Den norske kirke pga standpunkter og praksis som kirken kommuniserer. Det gjelder særlig ’homofilisaken’. Dette spørsmålet har en helt ufattelig symbolstyrke i mediene og i mange menneskers forhold til kirken.

Homofili berører faktisk mange menneskers liv. Fagfolk antar at 5-10 prosent av befolkningen er homofile eller lesbiske. Hvis vi regner lavt med 5 prosent av dem som bor i Norge, innebærer det at minst 233 000 er homofile eller lesbiske. Hvis vi antar at det i gjennomsnitt er fire tette pårørende for hver av disse, foreldre, søsken eller besteforeldre, så er mer enn en million direkte berørt.

For kanskje fjerdeparten av kirkens medlemmer er dette altså ”ikkje berre er ei ’sak’, men handlar direkte om deira eige liv”, som det står i framlegget om Lærenemdas uttalelse til dette kirkemøtet.

4. En åpen kirke motiverer til medvirkning

Vi hører mye klage om at det er vanskelig å få frivillige til å ta et tak i kirken. Jeg er overbevist om at svært mange medlemmer – og ikke-medlemmer for den saks skyld – vil bidra hvis de blir spurt om det de har kompetanse på; særlig hvis det er oppdrag som ikke binder lenger enn den enkelte kan klare å overskue. Dette krever tilrettelegging fra ansatte medarbeidere. Den som spørres, må få kjenne respekt og fleksibilitet.

De fleste setter pris på å bli vist slik tillit. Mange som kirkens trofaste slitere knapt tenker på, vil medvirke hvis de blir kontaktet på denne måten.

Bjørgvin bispedømme går foran: De har avskaffet ordet ’frivillig’ og har som visjon alle døpte som medarbeidere i kirken.

Den som får en oppgave, styrker sin tilhørighet og kanskje sin tro. H.E. Wisløff var en mester i dette. Da han var prest i Tøyenkirken i Oslo på 1930-tallet, så han dem som kom, og ga dem en oppgave. Til slutt var rodene som skulle gås med menighetsbladet så små at det knapt var mer enn en oppgang til hver. Det trengs bladbærere også nå. Men i dagens kompetansesamfunn vil kanskje den grafiske designeren heller være med å gi råd til menighetens webside.

Dette handler om respekt, verdighet og myndighet, – kort sagt om å se det enkelte menneske og vise forståelse for hans og hennes valg.

I august meldte *Kristelig Dagblad* at mange dypt troende kristne i vestlige land dropper gudstjenestene og fellesskapet i kirken, men kristentroen tar de med seg. ”Det er snakk om mennesker som har vært dypt engasjert i kirkens arbeid og ofte hatt en fremtredende rolle. Det er kort sagt kirkens ildsjeler”, skrev den danske avisa. En av grunnene er at folk vil være herre over sin egen tro, mente en prestelærer.

Dette kan være et stillferdig opprør mot kirkelige autoriteter. Vi vil selv ha kontroll over livene våre. Vi vil ikke stå til rette. I en åpen kirke er det lov å stille spørsmål. I en åpen kirke er det rom for å medvirke, selv om det går på tvers av gamle svar.

Som Bjørn Eidsvåg sa en gang: ”Snakk heller til meg i metaforer, bruk heller musikk og fortell meg historier, for dette kan jeg vokse på og lære av – moralprekener har motsatt effekt.”

Spørsmål: Hvorfor blir mennesker oversett i kirken?

5. En åpen kirke kan kunsten å være kirke

Forrige kirkemøte behandlet kirkens kulturmelding, med tittelen *Kunsten å være kirke*. En åpen kirke ikke bare prater om kunsten å være kirke, men praktiserer den.

Spørsmål: Hvordan kan kirken la seg utfordre av nye kunst- og kulturuttrykk?

I dette kirkemøtet er det plan for kirkemusikk i Den norske kirke som har oppmerksomhet, med oppfordring til ”– et folk som synger, spiller og danser”, for å si det med tittelen på saken. Et slikt framlegg handler i høyeste grad om kommunikasjon.

Også kirkemøtesakene om religionsmøte og om kirkens rolle i et flerkulturelt samfunn, handler om kunsten å være kirke. Her er store kommunikasjonsutfordringer, både i møte med enkeltmennesker og grupper, og i debatten i mediene.

6. En åpen kirke møter mediekulturen

En åpen kirke er ikke redd mediekulturen. Kirken bør være kritisk til mye av det som serveres. Men i mediene når man lenger ved å spille med og stille spørsmål enn å bli sint.

Nye tolkningsmuligheter i mediekulturen gir den enkelte større rom for å velge hva en vil tro og hvordan en vil uttrykke troen. Vi bruker dagliglivets medier og henter impulser i mediekulturens symbolverden når vi skal finne ut av motsetningene i livet.

Dem som folk flest oppfatter som symbolbærere for kirken, særlig biskoper og prester, må våge å tre fram også i nasjonal og lokal mediekultur. De må gi noe av seg selv og sin menneskelighet - på sett og vis være villige til å bli kjendiser – for å framstå som troverdige med evangeliet.

I økende grad tolker mennesker sitt forhold til kirken gjennom mediernes dekning. Fjernsyn, radio, aviser og nettmedier gir bakteppe for forståelse, både av det som skjer i kirken og av

kirkens budskap. Ikke alle har egne erfaringer å korrigere disse inntrykkene med. En åpen kirke, der medlemmer får medvirke, gir flere førstehåndskjennskap.

Kirkens symboler resirkuleres og omformuleres i dagens mediekultur. Kristne mennesker utfordres til å delta med kristne fortolkninger i mediekulturens språk, på måter som formidler nærvær og håp.

Spørsmål: Hvordan kan kirken bli en kritisk medspiller i mediene?

7. En åpen kirke tar telefonen

Noen hver som har forsøkt å nå fram til et menighetskontor, har buttet borti korte telefontider eller en automatisk telefonsvarer mens staben har lunsj eller møte.

Den norske kirke er en stor offentlig institusjon der mennesker henvender seg. Det handler ofte om viktige ting i livet, om dåp eller dødsfall, om vigsel eller vandel.

Stort eller smått. Den som ringer, må få svar. Men åpningstider og telefonservice er ikke nok. Norge er et av de land i verden som er kommet lengst med å tilrettelegge offentlige tjenester over internett. I dag forventer folk å finne oppdatert informasjon, få svar på forespørsler, og å kunne ordne ting over nettet.

Dåpssamtalen kan selvfølgelig ikke gjøres elektronisk; men melding til dåp, avtale om dåpssamtale og annen praktisk kontakt med menighetskontoret kan gjøres på internett.

For mange nordmenn er det med kirken som med brannstasjonen. Det kan bli nødvendig å ringe. Vi vet det betyr mye for forholdet til kirken hvordan telefonen blir tatt. En kirkens mann eller kvinne som går ut av sin vei for å bistå, kan gi den som henvender seg, et annet bilde av kirken for resten av livet. Omvendt kan en avvisende kirkens tjener sette dype arr.

Spørsmål: Hvordan kan kirken bli mer tilgjengelig som offentlig kontor?

8. En åpen kirke er på nett

Kirken har fått 'digitale omgivelser'. Her dukker Sverre opp igjen. For ham er det like naturlig å bruke nettet i den sosiale samhandlingen, som det for oss eldre er å ta en telefon.

Repertoaret av medier i den daglige omgangen, øker: fasttelefonen suppleres av mobiltelefon; vi har e-post og nye tjenester på internett. Disse hjelpemidlene er digitale, og krever 'digital kompetanse'. Å utvikle digital kompetanse er nå blitt læringsmål i den norske skolen på linje med å lære å lese, skrive og regne.

I 'nettlandet', der Sverre og hans kamerater kjenner seg trygge og hjemme, kan mange av oss på Kirkemøtet føle oss fremmede. Men det er ikke bare unggutter som bruker internett nå om dagen.

Ifølge TNS Gallup er seks av 10 nordmenn på internett daglig. Blant tenåringer er tre av fire daglige brukere av nettet. Det kommer til å øke i alle aldersgrupper. Snart er "alle" på nettet. Derfor må en åpen kirke være på nett.

Folk vil, som sagt, forvente informasjon og kontakt med kirken over nettet. Men folk vil vente mer: Museer, biblioteker og andre kulturinstitusjoner åpner sine gjemmer og gjør det mulig å få en smak på deres skatter via internett. Skriftsamlinger og billedsamlinger, som ellers ikke er tilgjengelige, digitaliseres. Slik tilrettelegging av kulturarven bør folk få også av kirken.

Vi ønsker selvfølgelig at mennesker skal komme til kirkehusene. Men vi kan like godt venne oss til at noen foretrekker å se seg rundt i bilder, tekst og musikk på nettet først. Det er praktisk for brudepar, for eksempel, som skal velge brudemarsj, og som vil se hvor i kirkerommet det skal pyntes. Kirken må åpne veggene mot nettet, og nettopp på den måten gi mennesker lyst til å komme til det hellige rommet.

Noen prester har begynt å gjøre sine prekener tilgjengelige som lydfiler på internett, slik at de kan lastes ned når det passer å høre dem. Det er fint, men dette er enveis kommunikasjon. En åpen kirke utfordres til også å samhandle på nettet.

Sjømannskirkens nettprest, Harald Daasvand, har sjelesorg og skriftemål i eget nettprateprogram. Kirkens SOS har mange av sine 'samtaler' som utveksling av e-post. Dette er bra, men det er små dråper i forhold til bølgen av endringer i samværsformer som nettet drar med seg, særlig blant unge.

'Sosial programvare' gjør det mulig å være sammen på nettet; å kommunisere ved å dele. Slik 'sosial nettverking' eksploderer. Noen slike 'sosiale' nettsteder har hundretusenvis av unge deltakere, og voksne vet knapt om det.

'LunarStorm' i Sverige, for eksempel, presenterer seg som sted "som sprudlar av flört och fest, och frodas av vänskap och diskussioner - dygnet runt". De oppgir å ha 2 millioner medlemmer. Det er 80 prosent av alle svenske ungdommer mellom 12 og 24 år. Mer enn 300000 av dem logger på hver dag og vanligvis flere ganger. I gjennomsnitt bruker de omtrent tre kvarter på LunarStorm om dagen.

Store og små sosiale nettsteder finnes også i Norge. Dagbladets 'Blink' skryter av å være Norges nest største by med mer enn 300 000 innbyggere. Der deltar 38 prosent av alle 15–19-åringene i Norge.

Det finnes også lokale nettsteder. HamarUngdom.no oppgir å ha 11 000 unike brukere hver dag blant tenåringer. Tilsvarende ungdomsportaler er startet i mange kommuner rundt i Norge. Tilknytningen til sted viser nettopp at sosiale nettløsninger supplerer livet ellers.

Det foregår diskusjoner om politikk, og om religion og livssyn på disse nettstedene. Også mange seriøse diskusjoner. Men her er det ingen fasit. Her er det spørsmål mer enn svar som gjelder. De sosiale nettstedene legger føringen i brukernes hender. Her er det noe å finne for alle, som støtter opp om egen identitet. Her er det plenty av mulighet til å uttrykke seg, skape noe i musikk, video eller tekst. Her skjer det noe nytt og viktig, som angår en åpen kirke.

"Internett er et oppgjør med all autoritet og hierarki. Det gir makten til brukeren, og det søkende menneske velger det som gir mening, høres sant ut eller som rett og slett har god design". Nettet har "satt en ny religiøs dagsorden", sier internettredaktøren i *Kristelig Dagblad*, Morten Thomsen Højsgaard. Han har skrevet en doktoravhandling om *Netværksreligion i det 21. århundrede*.

Højsgaard var på Misjonshøgskolen i Stavanger i september. Han mener endringene og utfordringene er så store at kirken må prioritere nettet på bekostning av andre oppgaver. Han mener kristne ledere må på nettet for å forankre den nye religiøsiteten i en kristen tradisjon.

Spørsmål: Hva må nedprioriteres for at kirken kan være på nettet?

Det er viktig at kristne ledere kommer seg på nettet. Men det er unge brukere som behersker dette best. Vi har kirkelige tradisjonsforvalterne som ikke kan nettet og nettbrukere som ikke kjenner den kristne tradisjonen. Det er krevende for en ung, bekjennende kristen å stå ved sin tro på en naturlig måte på nettet. En åpen kirke må gi ansvar til unge som kan den nye samhandlingsformen. De må få bygge kirke på nettet – nedenfra – og få lære opp oss usikre brukere. De vil trenge voksenveiledning i kirkens tro og tradisjon, men det er unge som må ta kirken på nettet.